

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
เรื่อง การแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ พศ ๐๐๐๑/๐๘๓๑๕ ลงวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๖ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สรุปลงความได้ว่า สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก มีอาการประชวร คณะแพทย์ผู้ถวายการรักษาเห็นว่า ควรได้รับการพักผ่อน มหาเถรสมาคมจึงได้มีมติครั้งที่ ๒๐/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๖ แต่งตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา ๑๐ วรรคห้า แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พ.ศ. ๒๕๔๗ และเลือกให้สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสระเกศ เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่ สมเด็จพระสังฆราช และเป็นผู้ลงนามผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชแทนคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่ สมเด็จพระสังฆราช และได้มีมติแต่งตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชเพิ่มเติมในการประชุม มหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒/๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๔ และครั้งที่ ๘/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๖ ตามลำดับ

ต่อมาเมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่ สมเด็จพระสังฆราชได้มรณภาพ มหาเถรสมาคมได้มีมติครั้งที่ ๒๐/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๖ เลือกสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ วัดปากน้ำ เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และเป็นผู้ลงนามผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชแทนคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และนายกรัฐมนตรีได้นำความกราบบังคมทูลทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทแล้ว และเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๖ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้สิ้นพระชนม์ลง

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงขอหารือการดำเนินการตามกฎหมายเพื่อให้ได้ ความชัดเจน และเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติราชการของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในประเด็น ต่อไปนี้

๑. คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชดังกล่าวยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ หรือไม่

๒. หากคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ การดำเนินการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามความในมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง จำต้อง นำความในวรรคห้ามาประกอบการพิจารณาด้วยหรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๒) ได้พิจารณาข้อหาหรือของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมีผู้แทนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว มีความเห็นในแต่ละประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เห็นว่า การแต่งตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๐/๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗ เป็นการแต่งตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชด้วยเหตุสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกมีอาการประชวร ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ และได้ทรงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชไว้ อีกทั้งสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ก็ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ อันเป็นกรณีตามมาตรา ๑๐ วรรคสาม และวรรคสี่^๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มหาเถรสมาคมจึงได้มีมติแต่งตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา ๑๐ วรรคห้า^๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พ.ศ. ๒๕๔๗ และมีมติให้สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสระเกศ เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และเป็นผู้ลงนามผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชแทนคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ต่อมาเมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสระเกศ ได้มรณภาพ และมหาเถรสมาคมได้มีมติครั้งที่ ๒๐/๒๕๔๖ เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๖ พิจารณาเลือกสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ วัดปากน้ำ เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชและเป็นผู้ลงนามผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชแทนคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และนายกรัฐมนตรีได้นำความกราบบังคมทูลทราบบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว แต่เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๖ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้สิ้นพระชนม์ กรณีจึงเป็นประเด็นปัญหาว่า มติมหาเถรสมาคม

^๑ มาตรา ๑๐ ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ถ้าสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เลือกสมเด็จพระราชาคณะรูปหนึ่งผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน

ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชมิได้ทรงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตามวรรคสาม หรือสมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรานี้ ถ้าสมเด็จพระสังฆราชทรงเห็นเป็นการสมควรสำหรับกรณีที่มีเหตุตามวรรคสาม หรือกรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เห็นเป็นการสมควรสำหรับกรณีที่มีเหตุตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสี่ อาจพิจารณาเลือกสมเด็จพระราชาคณะหลายรูปที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เพื่อให้เป็นคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชแทนผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง หรือแทนการดำเนินการตามวรรคสอง วรรคสาม หรือวรรคสี่ แล้วแต่กรณีได้ และจะให้มีผู้ช่วยหรือที่ปรึกษาในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวด้วยก็ได้ วิธีดำเนินการของคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชให้เป็นไปตามที่คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชกำหนด

เมื่อมีการแต่งตั้งหรือเลือกผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรานี้แล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลทราบบฝ่าละอองธุลีพระบาท

^๒ โปรดดูเชิงอรรถที่ ๑, ข้างต้น

ซึ่งแต่งตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชดังกล่าวยังคงมีผลใช้บังคับให้คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้อีกหรือไม่ เห็นว่า เมื่อสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้สิ้นพระชนม์ เหตุแห่งการแต่งตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา ๑๐ วรรคห้า^๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พ.ศ. ๒๕๔๗ อันเนื่องจากการประหารของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ย่อมเป็นอันสิ้นสุดลง ดังนั้น มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๐/๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗ และมติมหาเถรสมาคม ที่เกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชจึงไม่อาจใช้บังคับได้ต่อไป

ประเด็นที่สอง เห็นว่า มาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง^๔ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ บัญญัติว่า เมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ดังนั้น ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชในกรณีนี้จึงได้แก่ สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์

ส่วนกรณีการดำเนินการแต่งตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา ๑๐ วรรคห้า แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พ.ศ. ๒๕๔๗ นั้น ถือเป็นข้อยกเว้นที่อาจกระทำได้เมื่อกรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เห็นเป็นการสมควรว่า ควรมีการตั้งคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชแทนสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ตามมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

(นายชูเกียรติ รัตนชัยชาญ)
เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
พฤษภาคม ๒๕๕๖

^๓โปรดดูเชิงอรรถที่ ๑, ข้างต้น
^๔โปรดดูเชิงอรรถที่ ๑, ข้างต้น